

Suomen Eläinlääkäriliitto r.y.
Finlands Veterinärförbund rf

Juhlapuheenvuoro avajaisissa 1.11.

Onko tarttuvien eläintautien vastustukseen kansallista pelivaraa?

”Taudin tyrehtyttäminen tapahtui meidän maassamme huomattavasti nopeammin kuin missään muussa Euroopan maassa, missä tauti on saanut varteenotettavan laajuuden.” Näin uutisoitiin 50-luvun lopun Suomessa suu- ja sorkkatautiepidemian toimenpiteitä. Rahaakin kului ”torjuntatyön systemaattisuudesta ja säälimättömyydestä” johtuen muita tartunnan kanssa painiskelleita maita vähemmän. Kaikkiaan Suomen tarttuvien eläintautien historiaa ja niihin liittyneitä toimenpiteitä voisi lyhyesti arvioida rohkeiksi ja kaukonäköisiksi. Peruslainsäädäntökään ei vuosikymmenten varrella ole monesti tarvinnut uusia. Oikeastaan jo viime vuosisadan alussa luotiin pohja tämän päivän erinomaiselle tautitilanteelle. Kaikki eläintautilait ja -asetukset ovat olleet hyvin pitkäikäisiä eikä nykyisillekään ole tehty kokonaisuudistusta EU-jäsenyyden aikana. Kansalliset toimenpiteet on voitu hoitaa aina vain joitakin pykälää uudistamalla.

Toisaalta EU-aika on tuonut kansalliseen lainsäädäntöön valtavasti uusia säädöksiä. Hyvänä mittarina voidaan pitää pysyvän elintarvike- ja eläinten terveyttä käsittelevän komitean työskentelyä. Viime vuonna se kokoontui 49 kertaa 81 päivän ajan. Uusia päätöksiä, joita tuli kansallisesti soveltaa, tehtiin 254. Näistä ehdottomasti suurin osa koskee eläintautien vastustusta. Vaikka kaikki niistä eivät suoraan ole edellyttäneet meiltä kansallisia toimenpiteitä, on suurimmalla osalla ollut vaikutuksia myös suomalaisten viranomaisten ja eläinlääkäreiden toimintaan.

Niin Euroopan yhteisössä kuin laajemmin kansainvälisessä kaupassa lainsäädäntö ja standardit perustuvat tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen. Sekä elävät eläimet että niistä saatavat tuotteet luokitellaan niin sanotusti tavaroiksi. Lain- ja standardien säätäjille kaikkein suurin haaste on, miten estää tarttuvien tautien leviäminen rajoittamatta tuota tavaroiden vapaata liikkuvuutta. Käytännössä eläinten ja niistä saatavien tuotteiden liikkuminen yli rajojen on mahdollista vain valtavalla määrällä eri tason säädöksiä, josta viime vuoden komitean päätösten määrä on hyvä esimerkki. Jos kyseisiä kansainvälisiä standardeja ei olisi, todennäköisesti tuota vapaata liikkuvuutta ei olisi lainkaan tai tuonneista päätettäisiin paitsi oikeaoppisesti riskinarviointiin perustuen myös kauppapoliittisista syistä tai jopa mielivaltaisain perustein. EU-tasolla kyseisen lainsäädännön noudattamista valvotaan tarkasti. Kansainvälisten standardien noudattamisessa sen sijaan todellisuus on kaukana yhdessä sovitusta. Muut mantereet saisivat siinä ottaa Euroopasta oppia.

Euroopan yhteisön eläintautilainsäädäntöä on kehitetty 1960-luvulta alkaen. Käytännössä samat taudit, joiden vastustustoimenpiteistä puhuttiin ensimmäisten jäsenmaiden kesken, ovat edelleen ajankohtaisia. Pelätyimmät taudit suu- ja sorkkataudista lähtien ovat paitsi työllistäneet eläinlääkinnän asiantuntijoita, herättäneet myös poliittisen tason mielenkiinnon eläintauteihin ja niiden vastustukseen liittyviin toimenpiteisiin. Brittein saarilla suu- ja sorkkatauti aiheutti yhteiskunnalle yli 13 miljardin euron tappiot eikä se jäänyt huomiotta yhdessäkään muussa jäsenvaltiossa. Sisämarkkinoiden vuoksi tai niitä syynä käyttäen useat EU-maiden kauppakumppanit kielsivät tuonnit tautiriskiä vedoten. Näin kävi myös Suomelle. Samaten moni täältä katsottuna ylimitoitettukin toimenpide

eläinten kuljetusten kieltämisestä lähtien tuli muiden jäsenvaltioiden tapaan saattaa voimaan.

Uusimpana esimerkkinä kaikkia jäsenvaltioita koskevista vaatimuksista ovat olleet lintuinfluenssan vastustamistoimenpiteet. Vaikka julkinen mielenkiinto ”hysteriaoireineen” on värittänyt viimeisen vuoden ajan myös asiantuntijoiden työtä, ovat eläintautitoimenpiteet mielestäni pysyneet ammattilaisten käsissä. Tiedon lisääntyttyä jotkin luonnon lintujen tautitapauksiin liittyvät toimenpiteet voidaan jälkikäteen arvioida turhankin dramaattisiksi, mutta erityistä huomiota tulisi kiinnittää jäsenvaltioille annettuun vastuuseen omien riskialueidensa määrittämiseksi ja toimenpiteiden keskittämiseksi sinne. Toivottavasti vastaavaa voitaisiin jatkossa soveltaa muissakin eläintautitapauksissa. Riskinarviointiin panostaminen paitsi EU-tasolla myös kansallisesti on ensiarvoisen tärkeää, jotta tähän päästäisiin laajamittaisemmin. Nähtäväksi kuitenkin aina jää, miten pitkälle kansallisissa tai alueellisissa toimenpiteissä voidaan lopulta mennä, kun asioista äänestetään ja toisessa vaakakupissa on se kaupan rajoittamisen pelko. Uskon kuitenkin, että perusteellisella työllä riskinarvioinnin ja toimenpiteiden taloudellisten vaikutusten arvioimiseksi kansallista liikkumavaraa on käytettävissä entistä enemmän. Se edellyttää kuitenkin paljon työtä sekä tutkijoilta että kaikilta niiltä, jotka osallistuvat EU-tason lainsäädännön tekoon. Samaa edellytetään työssä kansainvälisiin standardeihin vaikuttamiseksi esimerkiksi Maailman eläintautijärjestössä, OIE:ssa.

EU-tason lainsäädäntö kattaa vain pienen osan tarttuvista eläintaudeista. Viikko sitten pysyvässä komiteassa äänestetty ensi vuotta koskeva rahoitussuunnitelma on yllätyksetön. Ehdottomasti eniten tuetaan TSE-tautien testauksia ja vastustustoimenpiteitä. Suomelle eksoottisiksi muuttuneet luomistauti, tuberkuloosi ja leukoosi ovat edelleen listalla. Suomen eläintautivastustuksen osalta kiinnostavin eläintauti on edelleen raivotauti, jonka leviämisen ehkäisemiseksi tehtäviin rokotuksiin panostetaan Suomen lisäksi kymmenessä jäsenmaassa. Suomalaisen tuottajan tai eläinlääkärin kannalta merkityksellisiä eläintauteja ei listoilta löydy. Ne kaikki jäävät siihen kansallisesti arvioitavaan ja huolehdittavaan tautiryhmään. Niidenkin eteen on Suomessa tehty pitkäjänteistä työtä joko viranomaisten toimesta tai elinkeinon kautta. Eläintautien torjuntayhdistyksen ETT:n perustaminen oli osa sitä suomalaisten kaukonäköisyyttä, mikä on liittynyt eläintautivastustuksen historiaan maassamme. Tekemistä on ollut paljon ja tulee olemaan jatkossakin. Siinä on enemmän kuin tarpeeksi sitä niin sanottua kansallista liikkumavaraa.

EU:ssa on parhaillaan käynnissä eläintautien vastustuksen arviointityö. Ensi viikolla Suomen puheenjohtajuudessa julkistetaan arvioinnin tuloksia ja johtopäätöksiä. Johtavatko ne lainsäädännön yksinkertaistamiseen, säädösten vähenemiseen tai uusiin linjauksiin eläintautien hävittämiseen ja vastustukseen liittyvien kustannusten ja vastuiden jaosta? Todennäköisesti eniten keskustelua käydään juuri kustannusten maksajasta eläintautitapauksissa. Mikä kuuluu tuottajan ja mikä yhteiskunnan maksettavaksi? Olisikohan jo aika linjata muitakin tauteja EU:n listoille kuin ne siellä jo 40 vuotta olleet? Vai johtaisiko se vain sen kansallisen liikkumavaran supistumiseen? Siinä on pohdittavaa myös tälle Euroopan eläintautipuhtaimmalle maalle.

Pääjohtaja Jaana-Husu Kallio
Evira, www.evira.fi